

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ESKİÇAĞ'DA TOKAT TİCARET YOLLARI TRADE ROUTES IN TOKAT IN THE PREHISTORIC PERIOD

Hülya KAYA HASDEMİR*

Öz

Tokat sahip olduğu konum gereğince tarih boyunca önemli ticaret yolları üzerinde yer almıştır. Bu ticaret yolları Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nden günümüze kadar kullanılmış ve dönem dönem yöreye hâkim olan devletlerin kontrolünde kalmıştır. Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde Tokat ili civarındaki yol güzergâhında yoğun olarak bakır ticareti ile uğraşıldığı görülmektedir. Hititler zamanına gelindiğinde Tokat ilinde yer alan Maşat Höyük'ün önemli ticaret yolları üzerinde yer aldığını, buranın ticari öneminin dışında Hititlerin önemli bir askeri üssü vazifesini üstlendiğini görürüz. Antik Hellen-Roma uygarlığı döneminde Sebastopolis ve Komana önemli ticaret yolları üzerinde yer almıştır. Komana bir dini merkez olmanın dışında düzenlenen festivaller sayesinde bölgede meşhur bir ticaret merkezine dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tokat, Ticaret Yolları, Maşat Höyük, Sebastopolis, Komana.

Abstract

Tokat was located on the important trade routes throughout history due to its location. These trade routes were used from Assyrian trade colonies period to today was disposed by states that commended the region. People were intensively doing copper business around Tokat in Assyrian Trade Colonies Period. We see that Masat Höyük in Tokat was located on important trade routes in Hittites period and this place was an important military base for Hittites besides its importance in terms of trade. In the ancient Hellenic-Roman Civilization period, Sebastopolis and Komana were located on important trade routes. Komana, besides being a religious center, become a popular trade center in the region by means of festivals.

Keyword: Tokat, trade routes, Masat Höyük, Sebastopolis, Komana.

1. Giriş

Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Tokat ili, Orta Anadolu Bölgesi ile Orta Karadeniz Bölgesi'ni birbirine bağlayan bir konumdur. Tokat Yöresi'nde Geç Kalkolitik Çağ'dan başlayarak günümüze kadar yerleşim sürekliliği yaşanmıştır. (Tekin, 2012: 287) Yöreye tarih boyunca Hititler, Frigler, Kimmerler, İskitler, Medler, Persler, Hellenistik Krallıklar, Romalılar, Danişmentliler, Selçuklular ve Osmanlılar hâkim olmuştur. (Açıkel, 2012: 219-223) Tokat sahip olduğu konum gereğince tarih boyunca önemli ticaret yolları üzerinde yer almıştır. Bu ticaret yolları Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nden günümüze kadar kullanılmış ve dönem dönem yöreye hâkim olan devletlerin kontrolünde kalmıştır.

Orta Karadeniz Bölgesi, batıda Amasra'dan doğuda Trabzon'a kadar olan alan içinde Karadeniz sahil şeridinde açılan tek geçit yeridir. Bölge Anadolu'nun diğer kısımlarına tarih boyunca askeri, siyasi ve ekonomik önem taşıyan yollarla bağlanmıştır. Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Tokat ili de bu önemli yolların geçiş noktası üzerinde yer almaktadır. Tokat ili, Kuzey Anadolu fay hattı boyunca uzanan doğu-batı yol güzergâhında Amasya'dan itibaren Taşova'ya kadar uzanan yolda doğuya ulaşan önemli bir noktada bulunmaktadır. Yol, Yeşilirmak'tan sonra Kelkit Çayı Vadisi boyunca Erbaa Ovası, Niksar, Reşadiye, Koyulhisar üzerinden Suşehri'ne oradan da Çoruh Nehri Vadisine doğru uzanmaktadır.

Karadeniz sahilini Malatya'ya bağlayan yol günümüzde de karayolunun izlediği güzergâhı takip ederek Samsun, Amasya, Turhal üzerinden Tokat, Zile'ye ulaşıyor ve buradan Artova, Yıldızeli, Sivas, Kangal yolunu takip ederek Tohma Çayı Vadisi boyunca devam ederek Malatya'ya ulaşıyordu. Bu yol güzergâhı özellikle Roma döneminde büyük önem taşımış ve Bizans, Selçuklu, Osmanlı döneminde de kullanılmıştır. Yolun üzerinde bulunan çok sayıda mil taşı, yolun belirlenmesinde ki en önemli arkeolojik kalıntıyı oluşturmaktadır. (Adatepe, 1988: 44-49)

Tokat, tarih boyunca doğuyu batıya bağlayan uluslar arası ticaret yolları üzerinde stratejik öneme sahip bir noktada yer almıştır. Hindistan'dan başlayan yol Orta Asya'nın içlerinden geçerek Tebriz'e ulaşmakta ve oradan Erzurum-Erzincan yolu ile Tokat'a ulaşmaktaydı. Tokat'ta ikiye ayrılan yoldan biri kuzeyden Kastamonu-Bolu-İzmit güzergâhıyla, diğeri güneyden Çorum-Ankara-Eskişehir-Bursa güzergâhıyla İstanbul'a ulaşmaktaydı. Bu yol tarihte İpek Yolu olarak adlandırılmıştır. (Özgen, 2008: 141-203)

*Arş. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, h.kayahademir@alparslan.edu.tr

Anadolu'ya üç koldan giren İpek Yolu'nun kuzey girişindeki güzergâh Anadolu Selçuklu Devleti döneminde Erzurum-Erzincan-Tokat-Amasya-Sinop ve Kastamonu güzergâhını takip ederek Karadeniz'de limanlara ulaşıyordu. (Günel, 2010: 133-146) Diğer yandan İstanbul'dan başlayarak Eskişehir-Konya-Adana-Antakya-Halep güzergâhıyla kutsal topraklara ulaşan Hac Yolu ise, Adana'dan ayrılan ve Kayseri-Sivas güzergâhını takip eden bir hat ile Tokat'a bağlanmaktaydı. (Özgen, 2008: 141-203)

Kervan yolları uzun yıllar boyunca toplumlar arasındaki ilişkiyi sağlayan bağlantıyı oluşturmuşlardır. Ticari ve askeri amaçlı olarak kullanılan bu yollar, aşılacak bölgenin coğrafi koşullarının olanak verdiği güzergâhları ve doğal geçitleri izlemiştir. İnsanların yürüyerek, binek ve yük hayvanlarını kullandıkları ve daha sonraki zamanlarda hayvanlar tarafından çekilen tekerlekli arabaları kullandıkları dönemlerde yol güzergâhı olarak arazinin düzgün olduğu yerler seçilmiştir. Güzergâhta yolculuğa elverişli olmayan bölümler ise insan gücü ile düzeltilmiş ve köprülerle geçilmesi kolay hale getirilmiştir. Bir bölgeden geçen eski kervan yollarının tespitinde özellikle yolların taş gibi kalıcı bir madde ile döşenmiş olması durumu dikkate alınmaktadır. Eski yerleşim birimleri yüzeyinde toplanan buluntular arasında bölgeye yabancı kültürlerin malzemelerin bulunması, bu yolun ticari amaçlı olarak kullanılmış olabileceğini göstermektedir. (Ökse, 2005: 15-30)

2. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Tokat'tan Geçen Ticaret Yolları

Asur Ticaret Kolonileri Çağı yaklaşık olarak 250 yıllık (M.Ö. 1975-1723) bir süreyi kapsamaktadır ve bu süreç içerisinde Kuzey Mezopotamya'daki Asur Devleti'nin tüccarları Orta Anadolu bölgesinde kalay madeni, lüks kumaşlar ve çeşitli ticari malların alım satımını yapmışlardır. Dönemde bütün ticareti ellerinde bulunduran Asurlu tüccarlara Anadolu'da ticaret yapabilmeleri için yerel beyler tarafından ayrıcalık tanınmıştır. Asurlu tüccarlara yerel beyler tarafından tanınan ayrıcalığın başlıca nedeni kalay madeni olmuştur. Bakır madenine % 10 oranında kalay madeni ilave edilmesiyle oluşan alaşımın tunç elde ediliyordu. Tunç silahlar bakır olanlara göre daha sağlam olduğu için bu madene sahip olanlara üstünlük kazandırılıyordu. Bu dönemde Anadolu'daki şehir beyleri arasında yaşanan mücadeleleri göz önünde bulundurursak kalay madenine olan ihtiyacın boyutu daha net anlaşılacaktır. Asurlu tüccarlar kalay madenini Batı İran'da yer alan Elam'ın başkenti Susa şehrinde alarak Anadolu'ya getiriyorlardı. Asurlu tüccarlar getirdikleri kalay ve kumaşları bakır ile takas ettikten sonra bu bakırı Tişmurna ve Durhumit şehirlerinde damıttıktan sonra orada gümüş ve altın ile değiştiriyorlardı. (Şahin, 2013: 747-759) Asurlu tüccarlar ticaretlerini kâr ve wabartumlar daireleri sayesinde sürdürmüşlerdir. Anadolu'daki tüccarlar hakkında tüm kararlar bu dairelerde alınıyordu. Tüccarlar arasındaki davalar, alacakların tahsis edilmesi, malların depolanması gibi işler bu dairelerde yürütülüyordu. Kâr ve teşkilatının bulunmadığı küçük şehirlerde bu görevleri wabartumlar üstleniyordu. (Şahin, 2004: 86)

M.Ö. II. binyılın ilk çeyreğinde, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Orta Karadeniz Bölgesi'nde Zalpa'da kurulmuş olan Asur ticaret kolonisi ve Karadeniz sahil kesimi ile Kaniş kâr ve wabartumu arasındaki bağlantı muhtemelen o dönemden beri kullanılan Erkilet- Boğazlıyan-Yozgat- Büyük Nefesköy- Amasya üzerinden gelip Samsun ve Sinop'a uzanan yol ile Kayseri yolu olarak adlandırılan Amasya- Zile- Hanözü- Çiçinlisultan Han- Karamağra- Boğazlıyan- Erkilet- Kayseri yolu ile sağlamış olmalıdır.

Bölgede Kaniş kâr ve wabartumuna uğramadan Asur ve Kuzey Suriye'ye giden ikinci bir yol da muhtemelen Malatya üzerinden geçmiştir. Günümüze kadar kullanılmış olan bu yol Samsun- Amasya- Tokat- Zile- Artova- Yıldızeli- Sivas-Kangal- Tohma Çayı Vadisi güzergâhını izleyerek Malatya'ya ulaşarak Kaniş kâr ve wabartumundan gelen ticaret yolu ile birleşerek Adıyaman Samsat'a inmiş ve burada da güney ticaret yolu ile birleşip Kuzey Suriye'ye kadar uzanmıştır. (Adatepe, 1988: 44-49)

Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde Tokat ilinin çevresinde kâr ve wabartum olarak Hanaknak, Durhumit (Amasya) ve Şamuha (Kayalıpınar) şehirlerinin yer aldığı görülmektedir. (Kuzuoğlu, 2012: 197-205)

Kültepe tabletlerinden, kervanların seyahati sırasında tüccarların ve hayvanların dinlenme ihtiyacını karşılamak için güzergâhlar üzerinde bir takım konaklama tesislerinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Metinlerde *bit wabrim* ya da *bit ubrim* olarak geçen tesisler misafirhane ya da kervansaray olarak yorumlanabilir. (Gökçek, 2004: 154-164)

Tokat ili Koloniler Dönemi'nde yapılan ticarete aktif rol oynamıştır. Orta Karadeniz bölgesinde Koloniler Dönemi'ne ait madeni ve seramik eserler ile Orta Anadolu bölgesinde bulunan eserlerin benzerlik göstermesi, bu dönemde iki bölge arasında etkileşim olduğunu göstermektedir. M.Ö. 4500'lerde Çorum ili Bayat ilçesi yakınlarında bakır madeninin kazıldığı görülmüştür. Tokat'ta Erbaa yöresinde ise bundan daha geç bir tarihe ait maden galerisi bulunmuştur. Asurlu tüccarların Tokat-Çorum civarından aldıkları bakır madenini Kızılırmak'ın batısında ve güneyinde bulunan şehirlere taşıdıkları bilinmektedir.

Kaniş'in doğusundan kuzeye doğru yapılan bir seyahat sırasındaki harcamaları gösteren Kt. 92/k 3 nolu metinde sırasıyla Hurama-Luhuzattia- [X]-Şamuha- Hatipitra-Kutia-Karahna ve Kuburnat şehirlerinin adına rastlanılmaktadır. Bu güzergâhı izleyen kervan büyük olasılıkla Timelkiya'dan kuzeye doğru Harran-

sukinum denilen yolu takip ederek Luhuzatiya, Kuşşara, Şamuha, Karahna ve Kuburnat üzerinden Amasya civarında olduğu tahmin edilen Durhumit'e ulaşıyordu. Elbistan civarında olacağı kabul edilen Timelkiya'dan itibaren Afşin üzerinden ilerleyip kuzeye dönülerek, Pınarbaşı'nın doğusunda olması muhtemel Luhuzatiya'ya ve oradan Şarkışla civarında aranması gereken Kuşşara'ya ulaşıyordu. Kuşşara'dan sonra Kızılırmak geçilerek Yıldızeli'nde bulunan Şamuha'ya varılıyordu. Sonra Hatipitra ve Kutia geçilerek Tokat'ın kuzeyindeki Comana Pontika olması gereken Karahna şehrine varılıyordu. Buradan sonra Klasik Kaberia olması gereken ve Niksar civarında olduğu var sayılan Kuburnat'a varılarak oradan Amasya civarında olması muhtemel Durhumit'e ulaşıyordu. Kayseri'yi Karadeniz bölgesine bağlayan kestirme bir yolu anlatan metinde Hanikka-Wazida-Hanaknak-Kupilşan-Tapaggaş-Tahadizina ve Durhumit şehirleri sırasıyla verilmiştir. Hanikka, Hititçe metinlerde geçen Haninkuwa ile alakalı olup, Ankuwa olması muhtemeldir. Wazida'nın Sorgun'un doğusunda yer alması gerekir. Hanaknak günümüzdeki Çekerek civarında olup, Kupilşan ise Çekerek-Zile arasında yer almalıdır. Tapaggaş Zile yakınlarındaki Tapigga yani Maşat Höyük olmalıdır. Tahadizina Klasik Dönem'deki Hazimon, Gaziura yani Turhal'a lokalize edilebilir. (Şahin, 2013: 748-749)

Orta Anadolu'da yapılan bir seyahati anlatan belgede şunlar yazılıdır. 1 ½ şeqel kalayı Butnatum şehrinde handa ödedim. 6 şeqel kalayı Hanaknak civarında handa ödedim. 3 şeqel gümüşü Hanikka'dan çıktığımızda ödedim. 3 şeqel gümüşü Wazida'da hana ödedim. 6 şeqel gümüşü Hanaknak'ta kumaşlar üzerinden nishatum olarak ödedim. 5 şeqel gümüşü Kupilşan'da ödedim. 1 ½ şeqel gümüşü Tapaggaş'ta kaşşuma ödedim. Tahazzina'nın alahinumuna ödedim. ½ mina bakırı Durhumit civarından geçerken verdim. 3 mina temiz bakırı Durhumit'te ithal vergisi olarak (nishatum) verdim. 5 mina bakırı İli-aşrani'ye Wahşuşana'ya onu getirdiği zaman verdim. 10 mina şikku bakırını Wahşuşana'nın masrafları için harcadım. Belgede geçen yol, Kayseri'yi Karadeniz'e bağlayan en kestirme yol olmalıdır. Hanikka, Hititçe metinlerde geçen Haninkuwa ile alakalı olup, muhtemelen Ankuwa olabilir. Wazida, Sorgun'un doğusunda olması gerekir. Hanaknak bugünkü Çekerek civarında olup, Kupilşan ise, Çekerek-Zile arasında olması gerekir. Şapinuwa tabletlerinde geçen ve o bölgede aranan şehirlerden biridir. Tapaggaş, Hititçe metinlerden bilinen Zile yakınlarındaki Tapigga (Maşathöyük) olması gerekir. Tahadizina Klasik dönemdeki Hazimon, Gaziura yani Turhal'a lokalize edilebilir. Buradan ırmak geçilerek Amasya'nın doğusunda Erbaa civarında olacağı kabul edilen Durhumit'e ulaşıyordu.

Durhumit'e ulaşan bir diğer yol ise, Kaniş'in doğusunda yer alan Hurama'dan itibaren, Luhuşatiya, Kuşşara, Şamuha, Hatipitra, Kutia, Karahna, Kuburnat üzerinden geliyordu. Yani, Kayseri'nin kuzeyinden ilerleyip Kızılırmak geçilerek, Yıldızeli'nin batısından Tokat'a doğru gidilerek Durhumit'e varılıyordu. (Veenhof, 2008: 777-778)

3. Hititler Döneminde Tokat'tan Geçen Ticaret Yolları

Tokat ili ve çevresinde Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda kârum ve wabartum merkezleri hariç daha küçük yerleşim merkezlerinin varlığı da bilinmektedir. Bu dönem ait en önemli yerleşim merkezleri Karahna, Kuburnat, ve Tapigga olmuştur. Maşat Höyük yakınlarında aranması gereken Karahna, Sulusaray ile lokalize edilmektedir. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Kültepe II. tabaka wabartumlarından olan şehir Hitit dönemine gelince önemli bir kült merkezi haline gelmiştir. Kt 92/k 3 nolu metinde sırasıyla Sulusaray ile bir tutulan Karahna'dan sonra zikredildiği için bu bölgeden uzakta aranmaması gereken Kuburnat Turhal ve Zile (Kazova) ya da Bolus (Aktepe) ile lokalize edilebilir. (Kuzuoğlu, 2012: 199) Tapigga şehri ise Zile'nin 32 km güney batısında bulunan Maşat Höyük ile lokalize edilmektedir. Hitit metinlerine bakıldığında bu şehrin bir kalesinin bulunduğu ve Hititler için önemli bir askeri üs vazifesi gördüğü anlaşılmaktadır. (Alp, 1977: 637-647) Maşat Höyük, kuzeyden güneye ve batıdan doğuya, çok önemli Hitit şehirlerinin bulunduğu Artova ve Zile bölgesine giden yolların üstünde bulunan büyük bir merkezdir. Eski kuzey-güney yolu, ovayı Maşat Höyük'ün güneydoğusunda keserek devam etmektedir. Böylece Samsun-Kayseri eski yol güzergâhı Maşat'ın güneydoğusundan geçmektedir. (Özgüç, 1978: 2-3)

Tokat ili Hititler döneminde Yukarı Ülke olarak adlandırılan bölgede yer almaktaydı. Tokat-Amasya arasında kalan Maşat Ovası, Zile Ovası, Kazova, Artova, ve Soluova toprakları Hititler zamanında hem stratejik açıdan önemli hem de bereketli birer tahıl alanı olduğu için sık sık Kaşka saldırılarına maruz kalmıştır. (Memiş, 2012: 231-242) Bu saldırıları önlemek isteyen Hititler, Kaşkalarla aralarında sınır olan bölgeye günümüzde Maşat Höyük olarak bilinen Tapigga şehrini kurmuştur. (Alp, 1977: 637-647) Maşat Höyük, Kaşkaların işgal ettiği Karadeniz Bölgesi ile asıl Hitit arazisi arasındaki sınır alanı oluşturmaktadır. Höyük, kuzeyden güneye ve batıdan doğuya doğru çok önemli Hitit şehirlerinin bulunduğu Artova ve Zile bölgesine giden yollar üzerinde yer almaktadır. (Tekin, 2012: 297) Maşat Höyük'te bulunan beş adet çivi yazısı ile yazılmış olan Hititçe tablette bugün ki Zile'nin adı *Uru An-zi-li-ya* şeklinde geçmektedir. Klasik dönemde adı Zela, bugün ki adı Zile'dir ve Hititler dönemindeki şehir isminin günümüze yansımadır. (Alp, 2002: 137)

4. Roma Döneminde Tokat'tan Geçen Ticaret Yolları

Roma döneminde Tokat ili Karadeniz ve Marmara bölgelerinden oluşturulmuş Bithynia eyaletinin bir parçası olmuştur. M.Ö. 63 yılında Pontus kralı Mithridates'in ölümünden sonra Pompeius bölgeyi Roma idaresi altında yeniden düzenlemiştir ve bu yeni düzenlemede 11 yeni kent kurmuştur. Bu kentler şunlardır: Amastria (Amasra), Sinope (Sinop), Amisos (Samsun), Pompeipolis (Taşköprü), Neapolis (Vezirköprü), Magnapolis, Diospolis (Niksar), Nikopolis (Eskihisar), Zela (Zile), Megalapolis (Sivas) ve Amaseia'dır. (Laflı, Potacı, 2012: 207-230) Pompeius'un kurmuş olduğu bu şehirlerden Nikopolis, Diospolis, Magnapolis, Neapolis ve Pompeipolis'in Bithynia bölgesini Armenia bölgesine bağlayan büyük ticaret yolları üzerinde yer aldığı bilinmektedir. Yine Zela ve Megalapolis'in de aynı şekilde Karadeniz kıyısını takip ederek Amaseia üzerinden Yukarı Kızılırmak vadisine ve dağlar üzerinden aşarak Kuşsarayı'ndan Fırat'a ulaşan yol üzerinde yer aldığı bilinmektedir. (Kaya, 1998: 163-173)

Antik Hellen-Roma uygarlığı döneminde Tokat ili sınırlarında 4 adet büyük yerleşim yeri mevcuttur. Bunlar, Diospolis (Niksar), Zela (Zile), Sebastopolis (Sulusaray) ve Komana (Gümenek)'dir. Diospolis diğer adı ile Neocaesarea "Hükümdarın Yeni Şehri" anlamına gelmektedir ve günümüzde Niksar ile lokalize edilmektedir. Niksar adı Neocaesarea kelimesinden gelmektedir. (Laflı, Potacı, 2012: 207-230) Pompeius tarafından şehir yapılıp günümüze kadar adını korumuş olan tek kent ise Zela olmuştur. (Özcan, 1991: 261-307)

Strabon, Zela'yı tarif ederken burada bir tapınağın bulunduğunu ve çevresinin tahkim edildiğini belirtmiştir. (Strabon, 2015: 48)

Sebastopolis bazı kaynaklarda Herakleopolis olarak da geçmektedir. Sebastopolis, Hititler döneminde önemli bir merkez olan Maşat Höyük ile aynı yol üzerinde yer almaktadır. Akdağmadeni-Sulusaray- Maşat Höyük- Zile- Amasya- Samsun güzergâhını takip ederek Kapadokya Bölgesi'ni Karadeniz Bölgesi'ne bağlamaktadır. Sebastopolis Kapadokya Bölgesi'ni Karadeniz Bölgesi'ne bağlayan ikinci bir yol güzergâhı üzerinde daha yer almaktadır. Bu yol Akdağmadeni- Sulusaray- Gümenek- Niksar güzergâhı üzerinden Karadeniz bölgesine ulaşmaktadır. (Özcan, 1991 :261-307) Bir dini merkez olan Komana rahipler tarafından yönetilmiştir. Komana'daki kutsal merkez savaşçı tanrıça Ma'ya adanmıştır. Tapınakta yılda iki defa düzenlenen festivallerde Komana bir ticaret merkezi haline dönüşmüş ve sonrasında da krallık tarafından banka olarak kullanılmıştır. (Erciyas, 2012: 127-139) Strabon, Komana kentinin Asya'nın ortasından gelen önemli bir ticaret yolu üzerinde yer aldığı belirtmiştir. Gerçekten de Pers imparatorluğu döneminde yapılan Kral Yolu Ankara'dan sonra Tavion (Büyük Nefesköy)- Komana Pontika (Gümenek)- Sebasteia (Sivas) üzerinden Melitene (Malatya) ve oradan doğuya doğru uzanmaktaydı. (Şimşirgil, 1995: 187-210) Strabon, kalabalık bir nüfusa sahip olan Komana'da yerli halkın lüks içinde yaşadığını ve topraklarının bağlarla dolu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu kenti bir zamanlar Yunanistan'ın gelişmiş ve zengin kentlerinden olan Korinthos'a benzetmiştir. Korinthos'a gelen tüccar ve askerler bütün paralarını burada bitirdikleri için dönemde "Korinthos'a seyahat etmek her adamın harcı değildir." şeklinde bir atasözü söylenmiştir. Strabon, bu atasözünün Komana için de geçerli olduğunu söylemiştir. (Strabon, 2015: 47)

5. Sonuç

Tokat ili sahip olduğu konum gereğince ticaret yolları üzerinde yer almış ve Orta Anadolu bölgesini Orta Karadeniz bölgesine bağlamıştır. Tarih boyunca bu konumun önemi artarak devam etmiş ve Tokat bölgede var olan ticarete önemli bir yer edinmiştir.

Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde Orta Karadeniz bölgesinde yer alan koloni merkezleri genellikle bakır yataklarının olduğu bölgede yer almıştır. Tokat ili civarında yer alan önemli merkezlerden olan Durhumit'te, bölgede bulunan bakır madenlerinin işletilmesi sonucunda buraya getirilen bakırın damıtıldığını, bu bakırların Asurlu tüccarlar tarafından alınıp diğer şehirlere taşındığını biliyoruz. Dönemde Tokat ili sınırlarında yer alan Karahna kenti ise Asur Ticaret Koloni Dönemi'nden sonra Hititler için önemli bir dini merkez haline gelmiştir. Roma Dönemi'nde Comana Pontika olarak anılan kent yine önemli bir dini merkez olmuş bunun yanında yapılan festivaller sayesinde önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir.

Hititler döneminde Tokat ilinde bulunana en önemli merkez Maşat Höyük olmuştur. Maşat Höyük'te bulunan kale, Tokat-Amasya arasında kalan verimli ve stratejik açıdan önemli olan toprakların Kaşka saldırılarından korunması için yapılmıştır.

KAYNAKÇA

AÇIKEL, Ali (2012). "Tokat", *İslam Ansiklopedisi*, s. 219-223.

ADATEPE, M. Kemal (1988). *İ.Ö. II. Binyıl'da Orta Karadeniz Bölgesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ALP, Sedat (1977). "Maşat Höyük'te Keşfedilen Hitit tabletlerinin Işığı Altında Yukarı Yeşil Irmak Bölgesinin Coğrafyası Hakkında", *Bellekten*, S. 164, s. 637-647.

ALP, Sedat (2002). *Hitit Çağında Anadolu*, Ankara: Tübitak Yayınları.

ERCİYAS, Burcu (2012). "Komana Arkeolojik Araştırma Projesi", *Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Tokat Sempozyumu*, s. 127-139.

GÜNEL, Gökçe (2010). "Anadolu Selçuklu Döneminde Anadolu'da İpek Yolu-Kervansaraylar-Köprüler", *Kebikeç*, S. 29, s.133-146.

- GÖKÇEK, L. Gürkan (2004). "Asur Ticaret Kolonileri Çağında Anadolu'da Kervan Güzergâhları ve Taşımacılık", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 152-164.
- KAYA, M. Ali (1998) "Anadolu'da Roma Egemenliği ve Pompeius'un Siyasal Düzenlemeleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 13, s.163-173.
- KUZUOĞLU, Remzi (2012). "Eski Asur Döneminde Tokat ve Çevresi", *Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Tokat Sempozyumu*, s. 197-205.
- LAFLLI, Ergun, POTACI, Sami (2012). " Roma Dönemi'nde Tokat İli'nin Arkeolojisi ve Tarihi: Neocaesarea (Niksar) ve Zela (Zile) Kentleri", *Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Tokat Sempozyumu*, s. 207-230.
- MEMİŞ, Ekrem (2012). "Hitit-Gaşka Mücadelesinde Tokat Bölgesinin Yeri ve Önemi", *Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Tokat Sempozyumu*, s. 231-242.
- ÖKSE, A. Tuba (2005). "Kızılırmak ve Fırat Havzalarını Birbirine Bağlayan Eski Kervan Yolları", *BİLİG*, S. 34, s. 15-30.
- ÖZCAN, Birsal (1991). "Sulusaray-Sebastopolis Antik Kenti", *I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 19-20 Nisan*, s. 261-307.
- ÖZGEN, Mutlu (2008). "Tokat Kentinin Ticaret Mekânları 19.-20. Yüzyılda Meydan Semtinde Ticari Yaşam", *Vakıflar Dergisi*, S. 31, s. 141-203.
- ÖZGÜÇ, Tahsin (1978). *Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar*, Ankara: TTK.
- STRABON, (2015). *Antik Anadolu Coğrafyası*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- ŞAHİN, Hasan Ali (2004). *Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Devri*, Kayseri: Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- ŞAHİN, Hasan Ali (2013). "Asurlu Tüccarların M.Ö. 2. Binyılın İlk Çeyreğinde Orta Karadeniz Bölgesindeki Faaliyetleri", *Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canık*, s. 747-759.
- ŞİMŞİRGİL, Ahmet (1995). "15-16 Asırlarda Tokat'ta İktisadi Hayat", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S.10, s. 187-210.
- TEKİN, Murat (2012). "Hititler Dönemi'nde Tokat ve Çevresi", *Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Tokat Sempozyumu*, s. 287-311.
- VEENHOF, Klas R. (2008). "Traveling in Ancient Anatolia: Two New Sources from Kârum Kanesh", *Hayat Erkanal'a Armağan, Kültürlerin Yansıması*, s. 777-783.